

Kameni ulomci iz rimskoga razdoblja

Zvonimir Nimac

Lišane - povijesno-politički vid.

Na istočnom dijelu zadarske županije u prodolini između brda Otrisa i Mišljena, u polukružnom obliku smjestilo se mjesto Lišane Ostrovičke, u novije vrijeme općinsko središte.

Postanak imena Lišane Ostrovičke

Postoje mnoga etimološka tumačenja postanka imena Lišane: *les*, *lesani*, *nišan*, *Lisničić*, *zaselak*. *Les* je starohrvatski jezični izraz za šumu. Prema tome tumačenju pripadnici prve zajednice prozvani su Lesani. Lišane, po nekima, dolaze od iskrivljene riječi *nišan* ili pak po selu u kojem se nalaze grane sa suhim lišćem. Neki smatraju da su dobili ime po starohrvatskom rodu *Lisničić* ili po starohrvatskom izrazu za zaselak, mjestašće nedaleko grada.

Ostrovičke se zovu zbog blizine istoimenoga mjesta, a narod uglavnom upotrebljava samo Lišane. Ostrovica je starohrvatska utvrda istočno od Lišana i bila je dugo vremena vlasništvo hrvatskih plemića Šubića.

Lišane i okolica kroz povijest

Šire područje sjeverne Dalmacije, osobito ono između rijeka Zrmanje i Krke, bogato je arheološkim nalazima. Među istraživanja na području arheologije spadaju sustavna iskopavanja koja su vršena na Bribiru, nekadašnje Varvarije, gdje su osim srednjovjekovnih i antičkih objekata te pokretnog arheološkog materijala, otkriveni i slojevi prapovijesnog razdoblja. U Bribiru su pronađeni ostatci raznovrsnog oružja i oruđa, keramike, te ostatci nastambe što potječu uglavnom iz neolitika. I u Lišanima, zapadno od Bribira, pronađeni su prahistorijski ostatci (neolitik) te iz rimskog razdoblja kapiteli i rimski novac. Kada je polovicom 80-tih godina Šime Nimac (Đimica) u zaseoku

Rimski novac iz III. stoljeća
(lice)

Podmišljen uređivao okućnicu, pronašao je rimski novac iz III. stoljeća na kojemu piše: IMP(erator) CAES(ar) M(arcus) ANT(onius) GORDIANUS AUG(ustus). Novac se nalazi u samostanskoj zbirci na Visovcu.

O ranom dolasku Hrvata (VII. st.) na područje između Zrmanje i Krke, gdje se je smjestilo svih 12 plemena, i njihovu pokrštavanju na ovim prostorima svjedoče nam mnogobrojne starohrvatske utvrde, crkve i nekropole (groblja). U Lišanima je 1986. otkriven ranosrednjovjekovni grob. Otkriveni grob nalazi se oko 300 metara južno od željezničke pruge Zadar-Knin, ispod Nimačke grede u zaseoku Nimci. Po pričanju mještana da su i po ostalim brežuljcima i u polju nailazili na keramičke posude, vjerojatno je da se radi o većoj nekropoli. U pronađenom je grobu bio sahranjen odrasli muškarac, a pokraj njega pronađen je nož, metalni dijelovi, vjerojatno dio okova. Grob pripada tipu kamenih grobnih škrinja kakvi se rijetko javljaju u grobljima na području sjeverne i srednje Dalmacije. Oni prema arheolozima predstavljaju najstarije tipove grobova s kamenom arhitekturom kod Hrvata na području Dalmacije. Na temelju grobnih priloga starost se groba smatra iz VIII. ili IX. stoljeća. Primjerak željeznog noža rijetkost je u pronađenim ranosrednjovjekovnim grobljima na području Hrvatske i znatno šire.

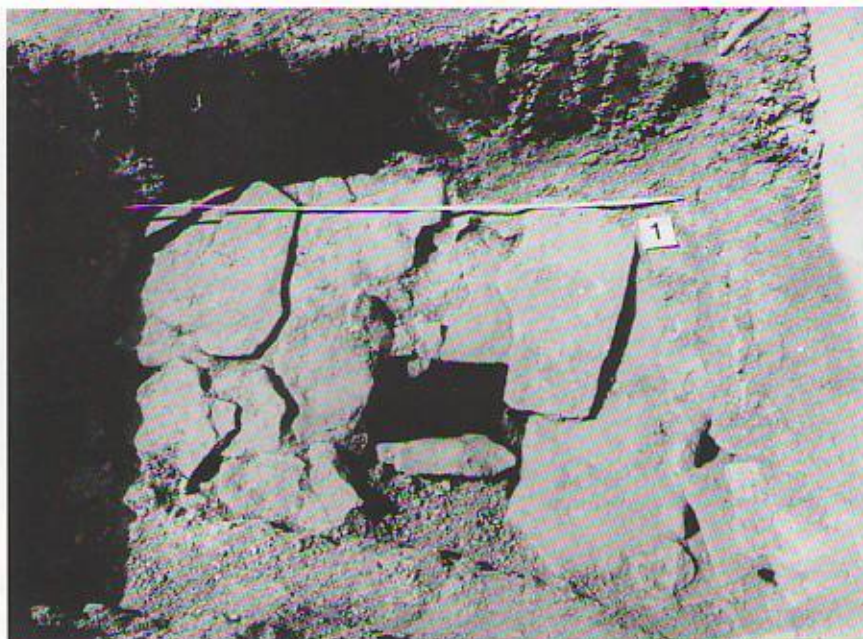
Oko crkve Sv. Jere pronađeni su ostaci grobova i u njima tri srebrene naušnice i tri brončana bjelobrdska privjeska. Poviše Pavićevih kuća pronađena je starohrvatska crkva s grobljem i rijetko kod nas sačuvani oltar od X. do XII. stoljeća.

Povijest mjesta usko je vezana za brdo Mišljen. Na zapadnom dijelu mjesta nalaze se ostaci srednjovjekovne utvrde hrvatskih plemića Mišljenovića po komu je i brdo dobilo ime Mišljen. Fra Stjepan Zlatović u glasilu Starohrvatska Prosvjeta (II/1896.) piše: *Na zapadnom kraju sela Lišana benkovačke općine stajale nad klisurom povrh polja mali gradić Mišljen sa oblom kulom do trijest godina nazad... Mletačko izvješće god. 1626. o njem kaže: Cinisich con poco recinto. (Starine XVII. 142).* Hrvatskog podbana Ivana Mišljenovića, velikog prijatelja bana Vuka Vukčića Hrvatinića, nalazimo 1392. u povijesnim dokumentima. Hrvatski povjesničari spominju dvije loze Mišljenovića "od hiže Kolučića", iz plemena Lapčana u župi Pset (Bosanski Petrovac), koje susrećemo i kod Otočca u Lici; druga loza od plemena Kukara u

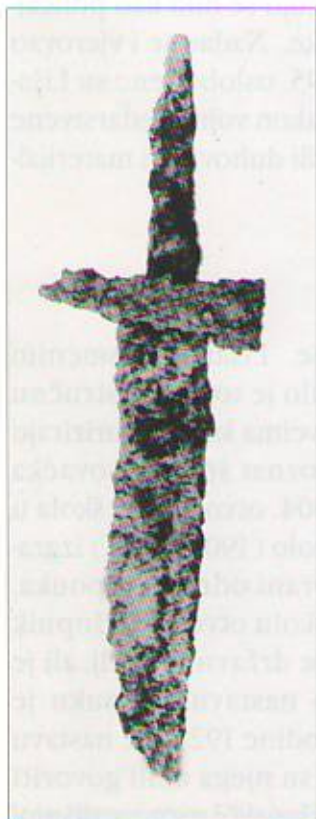
Rimski novac iz III. stoljeća
(naličje)

Arheološko nalazište
- ranosrednjovjekovni grob

Željezni nož iz VIII. ili
IX. stoljeća

župi Luka u gradu Mišljenu. Ovi potonji su jedno vrijeme držali i grad Kamičak na rijeci Krki, djedovinu biskupa Jurja Martinušića Utišinovića. Iščezavanje plemena Mišljenovića, a time i grada Mišljena jest s nadolaskom Turaka. Mnoge uspomene prenošene s koljena na koljeno kroz pjesmu ili priču oslikavaju odnos domaćeg stanovništva prema turskim osvajačima.

Poviše Mića kuća nalaze se ostaci ruševina nekog starog grada. Samo se brdo zove Gradina.

Za vrijeme II. svjetskog rata mnogi Lišanci odlaze u domobrane i ustaše, a vrlo mali broj u partizane. To je utjecalo da su Lišane često bile spaljivane, a i mnogi Lišanci nastradali. U samom je mjestu bila i žandamerijska postaja. Posebno je stradanje bilo u poraću kada je preko 120 mještana na razne načine ubijeno. Mjesto Lišane je od tada pa do ponovnog stvaranja svoje države Republike Hrvatske (1991.) uvijek bilo etiketirano kao ustaško selo što je bitno utjecalo na razvoj mjesta i ostanak u njemu. Mnogi idu po svem svijetu "trbuhom za kruhom".

Lišanac, samozatajni i mirni čovjek, vrlina koja resi čovjeka ovog kraja, ustaje odlučno u obranu i stvaranju svoje Domovine. Srbi potpomognuti JNA napadaju Lišane i okolna hrvatska sela. Ispaljuju na mjesto Lišane prve granate u Hrvatskoj. Bilo je to 17.

Grbovi plemena Mišljenovića

7. 1991. godine. U rujnu iste godine Lišanac je prisiljen s torbom u ruci bježati sa svojih djedovskih ognjišta. Srbi na čelu s četničkim hordama okupiraju selo i nište sakralne i civilne objekte. Sve to vrijeme mnogobrojni Lišanci uključuju se bilo kao policajci ili vojnici u obranu svoje zemlje Hrvatske. Nadao se i vjerovao u slobodu. I bi tako. Dana 5. kolovoza 1995. oslobođene su Lišane i mnogi hrvatski okupirani teritorij. Nakon vojno-redarstvene operacije "Oluja" 1995. mještani su prionuli duhovnoj i materijalnoj obnovi.

Školstvo i kultura

Svoje znanje i naobrazbu stjecao je Lišanac usmenim prenošenjem s koljena na koljeno. No bilo je to i kroz stručnu naobrazbu zahvaljujući visovačkim franjevcima koji pastoriziraju župu do današnjih dana. Nadaleko je poznat štap "Visovačka početnica". Na početku ovoga stoljeća 1904. otvorena je škola u Lišanima. Tadašnji župnik fra Vladimir Krolo (1901.-1906.) izgradio je zgradu, gdje se u prizemlju u dvorani održavala pouka. Poslije I. svjetskog rata privatnu pučku školu otvorio je župnik fra Pavao Silov. Godine 1922/23. došao je državni učitelj, ali je prije svršetka školske godine napustio nastavu, a pouku je preuzeo župnik fra Pavao Silov. Školske godine 1924/25. nastavu je držao bivši časnik carske Rusije. Đaci su njega učili govoriti hrvatski, a on je njih druge predmete. U lišanskoj osmogodišnjoj

"Oj Lišane, selo od rođenja"

školi iz Lišana je 1989. bilo stovadeset i tri učenika, te sedamdeset i dvoje predškolske djece i pedeset i devet srednjoškolaca. I za vrijeme progonstva odvijala se redovito nastava u prognaništvu. Danas, nažalost, još nije sagrađena uništena od srbočetnika školska zgrada.

Svoje narodno blago čuvali su Lišanci na razne načine, a najviše kroz pjesmu i ples. I danas je vidljivo kroz KUD "Sv. Nikola Tavelić". Najveće očuvano kulturno blago jest crkveno pjevanje poznato kao "Lišanska misa".

Stara župna kuća u Lišanima

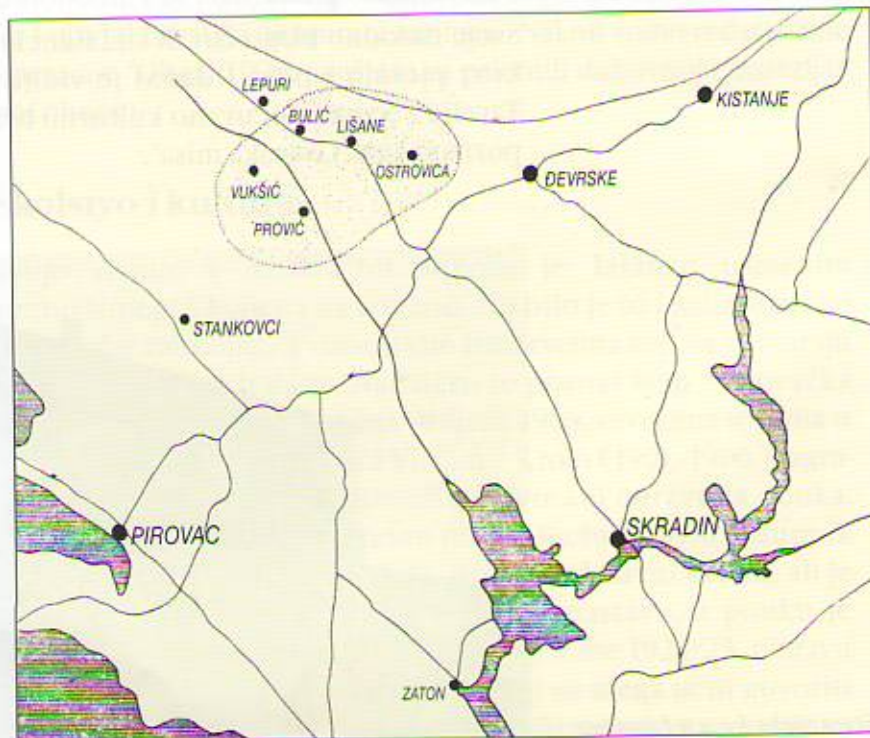
Stanovništvo

Lišane su od davnina bile naseljene. U mjestu 1709. postoje obitelji: Bandus, Bilonšić, Gašparović, Lovrić, Mamić, Mijić, Mihaljević, Nimčević, Radanović, Radaš, Rajčević, Tadić, Tuta.

Godine 1725. u Lišanima je bilo dvadeset obitelji, a 204 osobe; 1991. u mjestu je bilo sto šesdeset i sedam obitelji, a 892 osobe.

Izumrla i nestala prezimena		Današnja prezimena u mjestu	
Bandus	Gašparović	Čurčija	Nimac
Beneta	Injuk	Dević	Pavić
Bilonšić	Kaljić	Duilo	Pelaić
Ciganin	Lovrić	Galić	Plazina
Čičić	Nimčević	Kalcina	Radanović
Čimčić	Petrić	Kardum	Radaš
Čurčić	Pilipin	Mamić	Stipić
Dragičević	Radovanović	Mamut	Šimunac
Erceg	Šarac	Mijaljević	Tkalić
	Vidošević	Mijić	Tuta
		Musić	Žilić

Granice župe Lišane

Dragan Nimac

Područje župe Lišane

Život mjesta Lišana neodvojiv je od vjerskog života na ovim prostorima. Pokušat ćemo, stoga, opisati bitne označnice kršćanstva u župi Lišane.

Hrvati dolaze na ove prostore negdje u VII. st. Radosna vijest Isusa Krista koja je već bila ukorijenjena na ovim prostorima zahvaća i Hrvate. Da su prihvatili kršćanski nauk od samog početka dolaska u ove krajeve, potvrđuju mnoga nalazišta srednjovjekovnih hrvatskih crkava i nekropola. Jedno od takvih nalazišta jest i starohrvatska crkva u Lišanima. Godišnji izvještaj Starohrvatske Prosvjete iz 1900. donosi da su se *mještani Lišana slučajno na obronku glavice više Pavićevih kuća namjerili na starinske zidine*. Otkriveni su temelji skromne crkve s nutarnjim potpornjima, prezbiterijem i ostatcima oltarske menze kod nas rijetko sačuvane iz razdoblja od X. do XII. stoljeća. I na drugim lokacijama u mjestu pronađeni su ostaci grobova. U zaselku Nimci, kod Šimunaca kuća, otkriven je ranosrednjovjekovni grob iz VIII. stoljeća. Oko crkve Sv. Jere otkrivena je nekropola. Vidljivo je, dakle, da u prvom tisućljeću hrvatstvo i kršćanstvo ima duboke korijene na ovim prostorima.

Lišane su u srednjem vijeku bile središte samostalne župe. Za vrijeme turskih osvajanja vjerski je život u sjeni, što je bitno utjecalo na često mijenjanje sjedišta župa na ovim prostorima. Lišane su pripadale dugo vremena župi Kožulovo Polje koja se prostirala na imanju obitelji Kožulića. Granice župe bile su od Šopota, na zapadu, pa do Bribira, na istoku. Po vjerskoj teritorijalnosti mjesto Lišane bilo je na zapadu Skradinske biskupije. Stoga je dio Kožulova Polja od starina pripadao Ninskoj, a dio Skradinskoj biskupiji. Skradinska biskupija sjedinjena je sa Šibenskom 1830. g.

Sa sigurnošću znamo da je 1735. osnovana župa Lišane sa župnom crkvom Sv. Mihovila koja je obuhvaćala sljedeća sela: Lišane, Vukšić, Prović, Bulić i Ostrovicu. U tim granicama župa

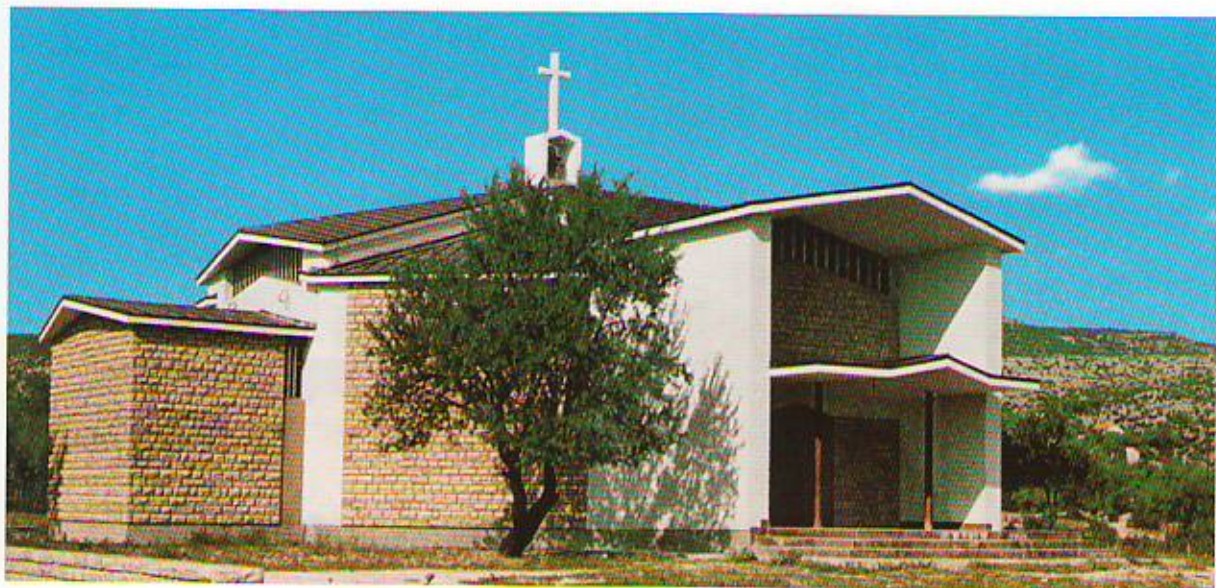

*Nedovršena crkva Sv. Nikole
Tavelića, iz 1937. godine*

je ostala do današnjih dana. Prije Domovinskog rata (1991.-1995.) u župi je bilo osam crkava i dva groblja: Sv. Jere, groblje s kapelom, Sv. Nikola Tavelić u Lišanima; Sv. Mihovil s grobljem, Sv. Kata (stara i nova) u Vukšiću; Sv. Ante Pustinjak u Buliću; Sv. Ante Padovanski u Ostrovici. Svi su sakralni objekti, kao i sela, uništeni u srbočetničkoj okupaciji.

Lišane

Starohrvatsko mjesto s ostacima starohrvatske crkve i nekropola. Povijesni zapisi govore o gradnji župske kuće i uz nju kapele Sv. Ante 1723. Te se godine župnik fra Šimun Buljević preselio iz Polače u Lišane. U arhivu Skradinske biskupije (knj. 31-32) nalazimo kako je navedene godine župu posjetio biskup. Župnik ga je izvjestio o stanju u župi. Među ostalim je naglasio da nedjeljom i blagdanom drži misu u župnim crkvama, a običnih dana u kapeli uz kuću. U župi tada nije bilo slučaja da se vjernici o Uskrsu ne ispovjede i pričeste, a kroz godinu se bar 5-6 puta ispovjede i pričeste. Od navedene godine župnik je stalno nastanjen u Lišanima, gdje je od 1735. i sjedište župe. Crkvu Sv. Jere u dokumentima nalazimo 1770. Vjerojatno je kapela Sv. Ante iz

*Crkva Sv. Nikole Tavelića,
iz 1978. godine*

pastoralnih razloga djelomično srušena i napravljena veća koja je dobila naslovnik "crkva Sv. Jere". Uokolo same crkve otkriveni su srednjovjekovni grobovi.

Nedaleko od crkve Sv. Jere župnik fra Ante Benutić gradi 1937, u čast prvom hrvatskom blaženiku Nikoli Taveliću, ponosu ovoga kraja, veličanstvenu trobrodnu crkvu s pet oltara. Izgradnju koja je došla skoro do krova zaustavlja ratni vihar. U poraću se nije nastavilo s daljnjim radovima. Uprava Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, čiji članovi pastoriziraju župu, odredila je, uz suglasnost šibenskog biskupa, godine 1970, da se u Lišanima izgradi zavjetna crkva blaženom Nikoli Taveliću na novoj lokaciji na Vrulji. Gradnja crkve započeta je 1975, a završena 1978. kada je i blagoslovljena. Bila je u obliku oktogona, a od agresora je srušena do temelja u Domovinskom ratu. Treća je gradnja crkve Sv. Nikole Tavelića u Lišanima započeta 1996. na istom mjestu.

Na istočnom dijelu sela, na području zvanom Koluna, nešto prije II. svjetskoga rata braća Ferići iz Splita podigli su grob na crkvenoj zemlji da bi prenijeli kosti pokojnog djeda Ive Stipića. S vremenom je to postalo mjesno groblje. U groblju je 1979. sagrađena kapelica. Nakon uništenja u Domovinskom ratu sagrađena je nova kapelica sa sakristijom i mrtvačnicom.

*Crkva Sv. Nikole Tavelića,
srušena od susjednoga
srpskoga stanovništva*

S jedne i druge strane sela, uz glavnu prometnicu, nalazile su se zavjetne kapelice koje su također uništene. Na istočnom dijelu sela tj. kod Kolune zavjetnu kapelicu u čast Sv. Ante sagradio je 1915. Ive Stipičić, a Šime Nimac (Đimica) sagradio je 1920. zavjetnu kapelicu u čast Blaženoj Djevici Mariji na zapadnoj strani sela tj. u zaseoku Podmišljen.

*Nova crkva Sv. Nikole
Tavelića, iz 1998. godine*

Crkva na mjesnom groblju na Koluni, iz 1979. godine

Već 1723. župnu kuću u Lišanima nalazimo u povijesnim dokumentima. Poslije kroz povijest, zbog raznih okolnosti, lokacija se župske kuće mijenja, ali uvijek na području Lišana. Polovicom 19. stoljeća preuređena je zbog dotrajalosti tadašnja župska kuća, koju partizani 1944. spaljuju. Tada su spaljene i župne matice i župni arhiv. U poraću župu preuzima mještatinin fra Frano Nimac

Nova crkva s mrtvačnicom na mjesnom groblju na Koluni, iz 1998. godine

*Župna crkva Sv. Mihovila
u Vukšiću*

(1945-1949) i jedno vrijeme živi u rodnoj kući, a zatim na Visovcu. Od 1953. župnik živi u crkvenoj kući koja je od 1904. do 1953. služila za osnovnu školu. Godine 1975. sagrađena je nova župna kuća, ali je i ova uništena od srpskog agresora u Domovinskom ratu. Obnovljena je 1997.

Vukšić

Starohrvatsko naselje. Vjerojatno je dobilo ime po starohrvatskom plemenu Vukšići. Na brijegu iznad sela nalazio se srednjovjekovni grad s jednom kulom zvan Karanovac. Crkva Sv. Mihovila spominje se u crkvenim knjigama 1708. Prezbiterij je bio iz romaničkog doba. Više je puta obnavljana. Zadnja je obnovljena 1996. tj. poslije srbočetničkog uništenja.

Crkva Sv. Kate (stara) prvi put se spominje u spisima Skradinske biskupije godine 1727. Pastoralni razlozi sela zahtjevali su veći sakralni prostor. Tako je crkva Sv. Kate (nova) sagrađena 1987. Stradale su obe u Domovinskom ratu. Kod crkve Sv. Mihovila nalazi se groblje koje se smatra jednim od starijih groblja na ovim prostorima. U njemu su i očiti tragovi rimske građevine.

Prović

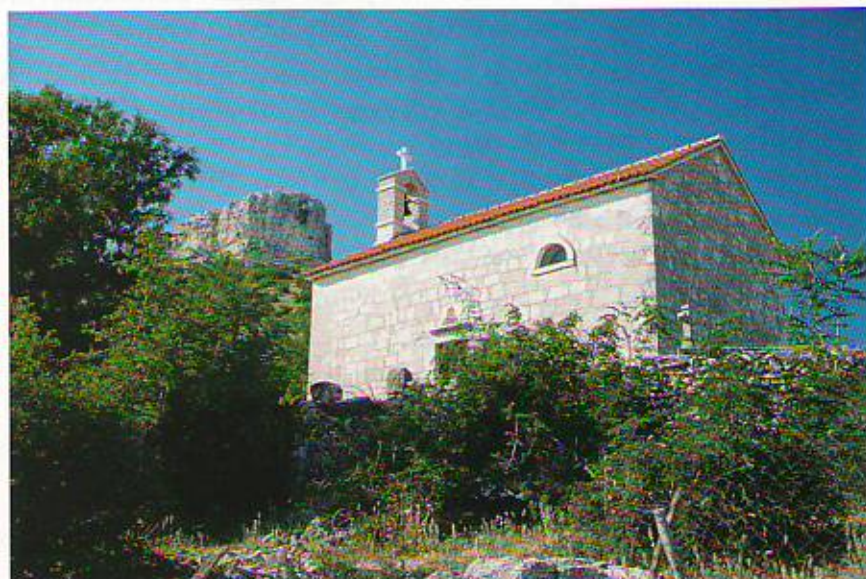
Zbog blizine crkve Sv. Mihovila u mjestu nije bila potreba gradnje sakralnih objekata.

Bulić

Srednjovjekovno naselje koje nalazimo u turskim dokumentima. Godine 1718. spominje se crkva Sv. Kate u Buliću. Najvjerojatnije je sagrađena u XV. stoljeću. Naslovnik "crkva Sv. Kate" promjenjen je oko 1727. u naslovnik "crkva Sv. Antuna Pustinjaka". Vjerojatno je razlog promjeni što je i u Vukšiću bila crkva posvećena Sv. Kati. Ova srednjovjekovna crkva iz temelja je bila obnovljena 1982. godine, a srbočetnici je do temelja ruše.

Ostrovica

Mjesto se spominje već u drugoj polovici XII. stoljeća. Zbog svoje strateške važnosti kroz povijest je često mijenjalo gospodare. U prošlom stoljeću u crkvi Sv. Ante pronađen je kameni natpis koji spominje kralja Zvonimira. Kao vojna utvrda jedno je vrijeme imalo i svoga kapelana. Crkva Sv. Ante u Ostrovici prvi put se spominje u biskupovu izvještaju 1718. Vjerojatno je sagrađena na starim temeljima srušene crkve.

*Crkva Sv. Ante Padovanskoga
u Ostrovici*

Kratki kronološki pregled izgradnje vjerskih objekata u župi Lišane pomaže nam da shvatimo i dočaramo vjerski život čovjeka ovog kraja. Izgrađivanje i učvršćivanje u vjeri ponajviše može zahvaliti visovačkim franjevcima koji su mu usađivali vjernost Bogu i ljubav prema domovini. To je vidljivo na razne načine. Franjevci pastoriziraju župu od dolaska Turaka. Samostan je imao svoje posjede u Lišanima. U samostanskom arhivu nalazimo kako je na početku II. svjetskog rata (29. III. 1941.) jedan od "crkvinara" Sv. Jere u Lišanima tražio od visovačkog gvardijana da umjesto odsutnog župnika fra Andrije Zjačića pošalje "zamjenika u vršenju vjerskih funkcija". Ta povezanost je i do danas ostala.

Po kotarskim župama, tako i u Lišanima, ljudi su živjeli svoju vjeru onoliko koliko su im prilike pružale. Fra Frano Nimac u Zapisima iz Lišana oslikava nam vjerkni život župe Lišana poslije II. svj. rata: *Župljani redovito pribivaju svetim misama. Ima tu nešto i tradicionalnog, jer dubljeg vjerskog života teško je zapaziti. Svakako, u narodu je prisutan osjećaj i katolički i hrvatski* (Franjo Nimac, Zapisi iz Lišana, Split, Preslica - franjevačka udruga, 1996.).

U župi je prema popisu 1768. bilo devedeset i dvije obitelji. Godine 1991. u župi je bilo 1872 vjernika, od toga u Lišanima osamstoosamdeset.

Župa danas ima dvadeset i dva duhovna zvanja: iz Lišana šest svećenika, jedan klerik i devet redovnica; iz Vukšića dva svećenika i četiri redovnice.

Župa Lišane danas pripada Šibenskoj biskupiji, a pastoriziraju je franjevci Provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Splitu.